

oud broek.nl

MEI 2020

-
- **Suikerbietenpulp met stroop**
 - **'n Zomerzothed in de oorlog**
 - **'Mooi in de zenuwen hoor'**

Op de voorpagina:

Cavalerist Cornelis Roele sneuvelde op de eerste dag van de oorlog, 10 mei 1940.

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Piet van Mourik	Voorzitter	pjvanmourik@sdrq.nl	06 53357711
Frans Abraham	Secretaris	info@oudbroek.nl	020-4031734 06-50742624
Jaap Wortel	Penningmeester	jaap.wortel01@gmail.com	020-4031216
Jan Hoetmer	Bestuurslid Beschermd Dorpsgezicht	sanjan65@hetnet.nl	020-4031614

Medewerkers: Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Aagje Bruijn, Sytze Boschma (redactie)
Linda Feltkamp (fotograaf), Speed-O-Print (drukwerk).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Keerngouw 30,
1151 BD Broek in Waterland
E-mail: info@oudbroek.nl • <https://www.oudbroek.nl> • Rabobank: NL44RABO 0310 7021 94

Lidmaatschap: Binnen postcode 1151 € 12,50, buiten € 17,50. Aanmelden via de website.

ISSN: 2211-8675

Vijf jaar oorlog, 75 jaar vrijheid

“Ja, eigenlijk is het zo, er is eigenlijk weinig gebeurd hier. Maar hetgeen wat er gebeurd is, dat weet lang iedereen niet.” Dat zei huisschilder Piet Ent tegen dorpsgenoot Jaap Dekker, die als ‘opschrijver’ eind jaren negentig een aantal Broekers interviewde. Onderwerp: de Tweede Wereldoorlog waaraan op 5 mei 1945, 75 jaar geleden, een einde kwam.

Daarna steekt Piet Ent van wal - en dan blijkt ook in Broek in Waterland wel het één en ander te zijn gebeurd, dat de moeite van het lezen waard is. “Er waren mensen die honger hadden, vreselijke honger,” zegt Piet, “en dan gingen we namens de Diaconie naar Jan de Heer en dan zeiden we: Jan, je moet even helpen hoor.”

Behalve over het boek van Jaap Dekker beschikt historische Vereniging Oud Broek in Waterland over diverse ooggetuigenverslagen. Wim Spaans liet weten, dat hij zijn verhaal had verteld voor Stichting Ongeland. Of wij er ook iets mee konden? Klaas Posch had het later nooit over de oorlog waarin hij dwangarbeid verrichtte, maar ook documenten zijn veelzeggend.

De toneeluitvoering van ‘n Zomerzothed in 1944 vanwege het zestigjarig bestaan van Fanfarecorps Broek in Waterland, laat zien hoe het gewone leven (soms) doorging. Het publiek was enthousiast; er moest een extra uitvoering worden ingelast.

Op 4 mei 1945 schreeuwde iemand door de brievenbus van Havenrak 19 dat de Duitsers hadden gecapituleerd. Daar logeerde H.E. van Engelenburg-Leger met haar dochtertje. Canadese bevrijders deden 10 mei Broek in Waterland aan. U ziet hen op een foto voor het gemeentehuis, met linksboven de dochter van mevrouw Van Engelenburg bij een Canadees op schoot.

Dankzij alle verhalen en foto's die bewaard zijn gebleven, kon onze historische vereniging een extra dik boekje aan de oorlog wijden. We hopen dat u er genoeg aan beleeft.

Hanneke de Wit

Klaas Posch.

Jaarlijkse excursie?

U begrijpt het al. Nee dus, dit jaar maar niet.

Helaas is het beter om, ook al is het pas in september zo ver, onze jaarlijkse excursie maar een keer te vergeten.

Natuurlijk blijven we positief en hopen we dat over niet al te lange tijd de noodzakelijke voorzorgsmaatregelen wat verruimd kunnen en mogen worden. Maar duidelijk is wel dat we nog heel lang niet voorzichtig genoeg kunnen zijn om narigheid te voorkomen.

Jammer natuurlijk, want het was de laatste jaren wel heel erg leuk en gezellig met zo'n grote speciale Oud Broek familie op pad te zijn. Het zij zo! We kunnen gelukkig niet alles regelen en er zijn nog steeds ergere dingen.

Iets anders is: wat doen we volgend jaar? Heel eerlijk gezegd denk ik eraan, hoewel ik nog bulk van de energie, te stoppen met het organiseren van deze leuke dag. Het zou toch veel aardiger en ook veel beter zijn wanneer een jonger iemand opstaat om dit van een 80-plusser over te nemen! De naam Vereniging Oud Broek in Waterland is toch ook juist hierom veranderd in historische Vereniging Oud Broek in Waterland.

Misschien zit er bij de lezers van oudbroek.nl wel iemand die de excursie wil organiseren of anders kent u wellicht iemand die dit kan en wil doen. En anders moet het bestuur maar iemand vinden.

Dat er genoeg jongere mensen zijn die dit kunnen, is de afgelopen weken wel gebleken. Geweldig toch wat er georganiseerd is in het dorp aan hulp en steun aan ieder voor wie deze noodzakelijk was en nog steeds is. We wachten het af.

Rest mij jullie, leden, allemaal te bedanken voor de support in de afgelopen jaren en een speciaal dank-jullie-wel aan de reisclub voor de jaarlijkse enthousiaste reacties die ons een echt dorpsgevoel gaven.

Jan Maars

Jaarvergadering verschoven naar 26 oktober 2020

De jaarvergadering stond gepland voor maandag 20 april 2020. Door de maatregelen van het kabinet in verband met het coronavirus is het onmogelijk de jaarvergadering op de geplande datum te houden.

We hebben daarom besloten de vergadering te verschuiven. De vergadering zal plaatsvinden in het Broekerhuis. In het septembernummer van OudBroek.nl zullen we de agenda van de jaarvergadering opnemen. We wensen alle leden veel sterkte en een goede gezondheid in deze bijzondere periode.

Piet van Mourik, voorzitter

Klaas Posch zweeg, maar een scheepstoeter en allerlei documenten vertellen zijn verhaal

Dirk en Janny Posch met onder meer de scheepstoeter.

Dwargarbeider in Kassel en Kamp Dora

Op 6 september 1940 beklom de negentienjarige Klaas Posch de trappen van de kerktoeren in Broek in Waterland. Burgemeester Peereboom had hem opgedragen boven in de toren van 23 tot twee uur de wacht te houden. Naderde er een vliegtuig - dus was een luchtaanval ophanden - dan moest hij de dorpelingen waarschuwen door op een oude scheepstoeter te blazen.

De moeder van Klaas, Lijsje Posch-de Oude, bewaarde de scheepstoeter en tal van andere documenten uit de oorlog. Na haar overlijden gingen ze naar haar kleinzoon Dirk en zijn vrouw Janny, die ze op hun beurt zorgvuldig opborgen. Met de viering van de 75ste verjaardag van de Bevrijding op en rond 5 mei voor de deur, haalden zij alles weer eens tevoorschijn.

We spreken Janny en Dirk thuis; op de eettafel liggen de documenten en voorwerpen - ook de scheepstoeter - uitgestald. Ze wonen aan het Havenrak, waar ze jarenlang een Sparwinkel hadden. Dirk was kruidenier, net als zijn vader Klaas en zijn grootvader Jan Cornelis.

Omdat Klaas tijdens de oorlog boodschappen bezorgde, kreeg hij 31 juli 1942 'vrijstelling vordering van rijwielen': hij mocht zijn fiets houden. In een vurig pleidooi (in een keurig opgestelde brief) probeerde Jan Cornelis Posch het jaar daarop te voorkomen dat zoon Klaas, onmisbaar voor de kruidenierszaak, verplicht te werk zou worden gesteld in Duitsland.

Document Klaas Posch.

Legitimatiebewijs Jan Cornelis Posch.

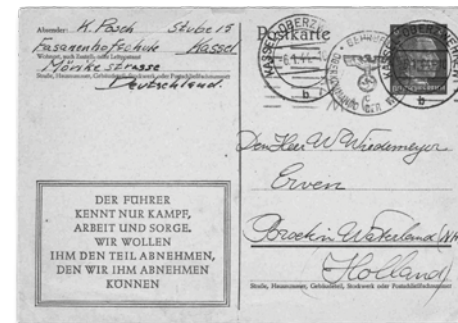
Helaas, de bezettende macht was onvermurwbaar: Klaas kreeg 14 juli 1943 een oproep voor de Arbeitseinsatz. Hij moest naar Kassel. "Daar stonden de Henschel-fabrieken, waar treinen en oorlogsmaterieel werden gemaakt," zegt Dirk. "Mijn vader werd samen met een maatje ingekwartierd bij een vrouw met twee dochters."

Het was een aardige vrouw, over van alles kon worden gepraat, als Klaas en zijn maat de politiek en Hitler maar niet ter sprake brachten. Dirk: "Toen ik een jaar of dertien was, ben ik haar met mijn ouders en broer gaan bezoeken." Ook later zijn Janny en Dirk nog wel eens naar Kassel gegaan. "Het is een mooie plaats met een fantastisch park."

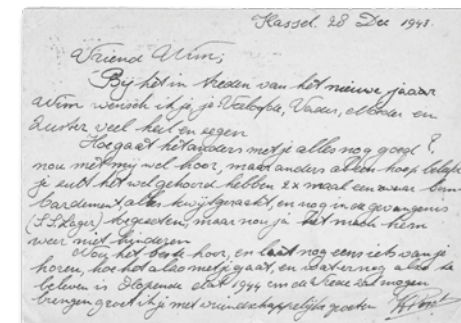
Vrede

Dirk pakt van de stapel documenten een briefkaart, die Klaas 28 december 1943 schreef aan zijn vriend Wim Wiedemeijer. Hij heeft twee keer een zwaar bombardement meegemaakt, schrijft Klaas, is alles kwijtgeraakt en 'heeft nog in de gevangenis toe gezeten'. Hij hoopt dat 1944 vrede zal brengen. "Ontroerend," vindt zoon Dirk.

Van Kassel werd Klaas Posch overgeplaatst naar Mittelbau-Dora, een buitenkamp van concentratiekamp Buchenwald. Daar moesten gevangenen mijngangen in de berg Kohnstein verbouwen tot een rakettenfabriek en vervolgens raketten monteren. "Mijn vader moest karretjes laden waarop V2's werden vervoerd. Hij had het slecht maar, zei hij, joodse mensen die verderop

Kaart aan Wim Wiedemeijer.

in de berg te werk waren gesteld, hadden het nog veel slechter." Zijn vader, zegt Dirk, heeft nooit veel verteld over de oorlog. Op een document van 26 mei 1944 staat dat hij 'bombenbeschädigt' was. "Hij moet dus gewond zijn geraakt, maar daar had hij het nooit over." Na de oorlog op weg naar huis kwam Klaas op 2 juni 1945 bij het IJ toevallig dorpsgenoot Piet van Zaanen tegen. Die liet hem meerijden naar Broek in Waterland. Dirk: "Mijn grootouders wisten niet dat hun zoon nog leefde. Piet is eerst bij hen naar binnen gegaan om hun het goede nieuws voorzichtig te brengen, om de schok te dempen."

Monument

Kamp Dora lag na de oorlog in Oost-Duitsland. Na de hereniging van Oost- en West-Duitsland werd het verbouwd tot een indrukwekkende gedenkplaats. Dirk en Janny Posch zijn er een jaar of acht geleden heen gegaan. Ze wilden weten waar hun vader en schoonvader had verbleven.

In een folder uit Mittelbau-Dora wordt uitgebreid ingegaan op de verschrikkingen in het kamp, dat vanaf eind augustus 1943 in gebruik was. De dwangarbeiders 'woonden' in ondergrondse gangen. Toen in het voorjaar van 1944 bovengronds een barakkenkamp werd gebouwd, waren al ruim vijfduizend gevangenen overleden door gebrek aan voedsel, het afmattende werk en mishandeling.

Hun bezoek aan Kamp Dora maakte grote indruk op Janny en Dirk. Janny: "We zijn de berg in geweest. Bijna alles staat er nog; je ziet en voelt hoe verschrikkelijk het er voor de dwangarbeiders moet zijn geweest." Net als Dirk en zij hadden de meeste bezoekers 'een band' met Kamp Dora, vertelt Janny. Ook hun familieleden hadden er dwangarbeid verricht en waren er, in veel gevallen, niet meer levend vandaan gekomen.

Hanneke de Wit

Engelse bommenwerper stort neer in de Monnickenmeer

Foto: NIOD "Beeldbank WO2-Libertum"

Op 16 mei 1941 stortte vroeg in de ochtend een Engelse bommenwerper neer in de Monnickenmeer. Een deel van de bemanning sprong eruit en landde met succes dankzij parachutes. "Heel veel boeren zaten in het land te melken en hebben hem zien neerkomen," zegt Pier Klok uit Zuiderwoude.

Het bijschrift bij de foto, die wij plaatsen met toestemming van het Niod (Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies), luidt dat de foto deel uitmaakt van een serie foto's van de arrestatie en berging van de vliegtuigbemanning van de 'Hampden AD 841'. De foto's zijn ontfutseld uit de zakken van de Duitse commandant Pössel.

'Hr. J. Scouller marconist van de 'Hampden AD 841' neergekomen per parachute bij Dhr. W. v.d. Hoek te Zuiderwoude, Dijkeinde 71 Wijk II, wordt aan de Waterlandsche Zeedijk ondervraagd door Majoor Pössel, Duitsch commandant van het vliegbootstation te Schellingwoude. In het midden van de groep de NSB wachmeester Baars die Dhr Scouller arresteerde na 'opgebeld' te zijn door P.J. Peereboom, Burgemeester van Broek in Waterland +/- 9 uur 's morgens 16 mei 1941.

Pier Klok: "Zoals men weet, waren er tamelijk veel NSB'ers op Zuiderwoude. Wie naar Broek heeft gebeld, is nooit bekend geworden, maar de boodschap kwam bij burgemeester Peereboom terecht."

H.E. van Engelenburg-Leger logeert drie oorlogsjaren bij haaar schoonmoeder aan Havenrak 19

Het gezin Van Engelenburg. Rechtsonder Du Schaap met Sijtje van Engelenburg.

Koekjes van suikerbietenpulp met stroop

Op 15 mei 1942 werd mijn man met de andere Nederlandse beroepsofficieren weggevoerd in krijgsgevangenschap. Daar ik toen alleen met ons twee-en-halfjarig dochttertje in Zutphen achterbleef, nodigde mijn schoonmoeder ons uit naar Broek in Waterland te komen, waar we tot juli of augustus 1945 bleven.

Ik beleefde er dus drie oorlogsjaren. Gevechtshandelingen of Duitse bezetting zijn Broek in Waterland bespaard gebleven. Wel was er eens - in Sper-tijd - een of andere schietpartij; ik meen op de Jaagweg. Dokter Parrée en zuster Duising (de wijkzuster) zijn erheen geweest. Bij mijn schoonmoeder woonden ook nog haar twee dochters, een nicht en de assistent-veearts. We legden botje bij botje en de dochters gingen er op de fiets op uit en kochten een mud aardappelen en een andere keer een mud tarwe, toen de prijs ervan nog niet exorbitant hoog was.

Toen we steeds minder op onze bonnen kregen en ten slotte voor onze warme maaltijd op de gaarkeuken aangewezen waren, werd voor de zondag een afgestemde hoeveelheid aardappelen in de schil gekookt. Het graan maalden we in een groot soort koffiemolen - in de Eerste Wereldoorlog aangeschaft - die op zolder stond. Er werd niets van het gemaalde weggegooid.

Van dit meel werd door een huisgenote een brood gemaakt (volkoren avant la lettre). Dat werd naar bakker Van der Vegte gebracht, die het voor ons bakte.

Lies Haringhuizen werkte in het Slachthuis in Amsterdam, waarvandaan zij vaak op zaterdag een groot been, met stukken vlees eraan, voor ons meebracht. Daarvan werd met groente uit eigen tuin een krachtige soep gemaakt.

Sigarettenbonnen

In de Hongerwinter was dat ook niet meer mogelijk. We kookten toen suikerbieten op ons noodkacheltje, dat gestookt werd met turf. Die haalde ik per roeiboot met Klaas Visser in de Veenderij, waar ik mijn sigarettenbonnen voor inleverde. Van de pulp van de gekookte suikerbieten maakten we koekjes, waar we de stroop op smeerden.

Aan melk hadden we geen gebrek: de boeren in de omtrek leverden die tegen normale prijzen. Van de melk kanden we zelf boter; dit was het werk van de nicht. Meestal gingen de zussen naar de boerderij van Aag Roele-Veltrop in de Belmermeer, waar ze meteen naar Radio Oranje luisterden (de radio's moesten al vrijwel in het begin van de bezetting worden ingeleverd). Die berichten, samen met de inhoud van de illegale krantjes en de informatie, die onze buurman Buitenhuis (die als controleur in Amsterdam werkte) ons dagelijks verstrekke, hielden ons vrij nauwkeurig op de hoogte van de oorlogshandelingen.

Er waren in Broek in Waterland maar weinig NSB'ers; we merkten over het algemeen weinig van hen. Op één keer na. In Broek woonde Jo Spier met zijn gezin. Jo Spier was een bekende joodse tekenaar, o.a. van caricaturale tekeningen in De Telegraaf (er is in zijn geboorteplaats Zutphen een museum met zijn tekeningen). Vóór de oorlog was Spier lid of sympathisant van de N.S.B. (die toen nog niet antisemitisch was) en bevriend met de leider Mussert. Eén of andere Broeker NSB'er bracht de WA (weerbaarheidsafdeling) op de hoogte van het feit dat de familie Spier en ik joods waren (we droegen geen ster). Gelukkig gingen de WA'ers eerst naar Spier, waar ze zo schrokken van een brief van Mussert, die hij hun toonde, dat ze niet eens meer naar mij kwamen.

Na de oorlog bleek pas, dat er een Broeker ondergrondse was, die onder leiding stond van veldwachter Kamminga (dé politiemacht van Broek) en dat o.a. de zestienjarige dochter van Schieveen koerierster was. Deze ondergrondse waarschuwde op de een of andere manier in 1944 dat er huiszoeking zou plaatsvinden. Bij de schrijver C.J. Kelk, die aan de andere kant van Buitenhuis in het voorhuis woonde (met de uitgever Moussault in het achtergedeelte) was de collega-auteur Victor van Vriesland ondergedoken. Die vluchtte het weiland achter onze huizen in en is daarna ergens anders heengegaan.

Huiszoeking

De huiszoekers waren twee al wat oudere leden van de Wehrmacht; zij waren niet erg fanatiek. Toen ze bij ons belden, deed ik open. "Sind hier Juden?" Op mijn ontkennning vroegen ze of ze binnen mochten komen. Nu had mijn schoonmoeder een la vol met foto's e.d. van het Koninklijk Huis. Mijn driejarige dochter en die van Kelk waren aan het spelen. Mijn schoonmoeder ging met haar rug tegen het kastje staan en zei tegen de kinderen, dat ze die heren een handje moesten geven. Mijn dochter gehoorzaamde meteen, maar VeraLind Kelk hield haar handen stijf op haar rug. De heren waren zo vertederd, dat ze de huiszoeking vergaten. En toen we op hun vraag of er nog jonge mannen in huis waren, zeiden dat de jonge veearts niet gemist kon worden, omdat anders de melkvoorziening spaak zou lopen, verdwenen zij.

Tank met Canadese bevrijders doet 10 mei 1945 Broek in Waterland aan.

hadden. We huisden in die tijd in de keuken, de enige plaats waar we verwarming hadden. Van het laatste meel werden pannenkoeken gebakken. Er dook een pot eigengemaakte jam op en zo vierden we de Bevrijding. Op 5 mei waren er twee partijen: vlag uit of niet. Bij ons gebeurde het nog niet.

Canadezen

Op 6 mei zouden de Canadezen Amsterdam binnentrekken. Mijn schoonzusters, de verloofde van de jongste en ik gingen er op de fiets heen. Op de Dam was het zó vol, dat we een plaats op het Rokin zochten, tot ons geluk, bleek achteraf. Want in plaats van de verwachte Canadezen openden Duitse officieren vanuit de Groote Club opeens het vuur op de menigte op de Dam. Er vielen doden en gewonden.

Wij vluchtten een bankgebouw in en toen dat enigszins kon, reden we vlug naar Broek terug. Daar hoorden we, dat de burgemeester door de B.S. was gearresteerd. Gedurende de oorlog ontving hij vaak hoge Duitse officieren en ging met hen op jacht. Hij was binnen een paar dagen weer terug; een vooraanstaand lid van het Landelijk Verzet had verklaard, dat hij voor hem had gewerkt en van die officieren soms belangrijke informatie had weten los te krijgen. Op 10 mei reed een Canadese tank Broek binnen; de enige. Mijn dochter wou wel bij één van de twee bemanningsleden op schoot, waarvan bijgaande foto getuigt.

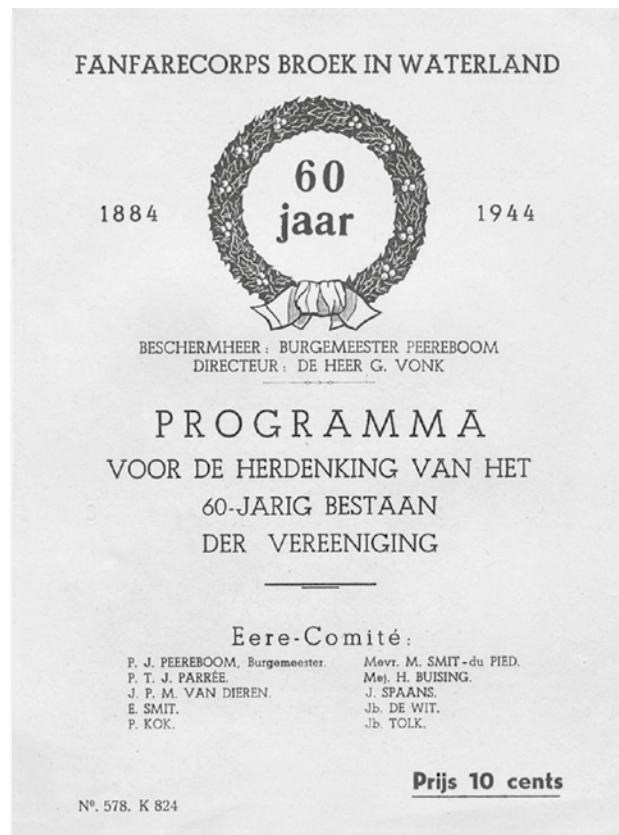
Du Schaap kon al het vreselijke, dat in de oorlog had plaatsgevonden, niet verwerken. Zij werd steeds somberder. Enige maanden na de Bevrijding zag mijn oudste schoonzuster haar over de rand van de regenput duiken. Zij trok haar uit alle macht terug. Du was toen nog in leven en is daarna naar Santpoort gebracht, waar ze spoedig is overleden.

Herinneringen aan de oorlogsjaren 1942-1945, opgetekend door H.E. van Engelenburg-Leger. De schrijfster was de schoondochter van oud-gemeentesecretaris Willem van Engelenburg.

Amstert, 18 April 1995

W.H. van Engelenburg-Leger

Een Broeksch festijn is altijd fijn!

Broek in Waterland. Naar aanleiding van 't groote succes en op veler verzoek zal op Zondag 20 Augustus a.s. het bekende toneelstuk " 'n Zomerzothheid"

opnieuw als openlucht-tooneelspel worden gegeven. (Bij ongunstig weer zal het feest tot nader aankondiging worden uitgesteld). Men zorge tijdig voor plaatsen. De voorverkoop begint reeds heden aan de volgende adressen:

café "De Zaan" te Broek i W

café "De Zwaan". Borneman te Monnickendam

café Oorbeek bij de Tram te Edam

café Oudejans, Tramstation te IJpendam

Wed. H. Roele, Noordeinde te Landsmeer.

Prijzen der plaatsen f 2,-. Kinderen half geld, mits onder geleide van een opvoeder.

1000 genummerde zitplaatsen! Goede geluidsversterker! Mooie decors!

SUBLIEM TOONEERLSPEL

Niemand verzuime deze gelegenheid bij te wonen. Rijwielstalling op het terrein.

Bron: onbekend.

Duizenden genoten van 'n Zomerzothheid

Fanfarecorps Broek in Waterland 60 jaar.

Jubileumoptreden.

OPENLUCHTSPEL VOL CHARME.

Broek in Waterland. Zondagmiddag bevond zich op het terrein een duizendkoppige menigte, die bijzonder genoot van het openluchtspel " 'n Zomerzothheid". Dit spel handelt over het vrije, vrolijke leven van studenten met vakantie. Het is vol levendig bewegen van jonge menschen met een eigen vocabulaire. Dom de Gruyter schreef het spel naar den roman van Cissy van Marxveldt.

Door de aaneenschakeling van tafereelen is het geheel een kluchtige vertooning. De aanwezigen hebben zich dan ook kostelijk geamuseerd. Zelfs de vrij lange dialogen kregen bekoring door de vlotheid van het spel. Men kreeg den indruk dat zeer bekwame leiding bij de studie aanwezig is geweest. Daarnaast had het ensemble een P. Kok, die een décorbeschildering van artistieke aard tot stand bracht, een P. Beunder, die als "man achter de schermen" zijn gewicht in goud waard is een gemeentebestuur, dat volle medewerking verleende. Tenslotte wordt een Broeker festijn gaarne bezocht....wacht men zelfs met het grootste geduld eenigen tijd als haringen in een ton in het schoolgebouw. Want o, wat waren me dat een plasbui.

Maar ter zake. "Pit", de joviale meisjesstudente Erien Wendelaar, werd door Ans Peereboom knap getypeerd. Zonder moeite te toonen was zij den geheelen middag de ster van het spel. Telkens weer ging van haar acteren bekoring uit. Daarnaast hebben wij respect voor het werk van Nel Leguit als Ella Heuveling, die het air moest aannemen van vergaande standingvergoding. In den kring van spotvogels kreeg zij een onaangename rol te vervullen. De drie andere meisjesstudenten, Stien Bijl, Truus Pruim en Annie Parrée, vervolmaakten het optreden van het vijftal, dat de villa "Sonnewende" finaal in rep en roer bracht.

Immers, daar waren ook vijf studenten, die de meisjes 'door' hadden. Ella's hautaine houding belachelijk vonden en die "markiezin" eens ongezoeten de waarheid wilden zeggen. De heer E. Smit Jr was als plotseling verkozen jonkheer een graag gezien figuur ten tooneele. Wij genoten van zijn ongedwongen spel dat aantrekkelijk bleef tot het einde. De werkelijke jonkheer Padt van Hijendaal, P. Smit, was voor hem een prettige tegenspeler. Van de overige studenten K. Lof, P. Mens en N. Peereboom roemen wij in het bijzonder het werk van eerstgenoemde, dat kostelijke momenten had.

Mevrouw Stibbe-Peereboom schreef op 9 juli 1997 als toelichting dat op de foto haar broer links op de foto staat. Zij was de dochter van burgemeester Peereboom, Niek was een zoon. Ook schreef zij dat er een echte regisseur was. Dat was Theo Frenkel, een vriend van de familie Peereboom. Hij was joods en omdat zijn gezelschap (Nederlandse Toneel Vereniging) de loyaliteitsverklaring niet had ondertekend, moest hij onderduiken. De chique kleding was gehuurd in Amsterdam. Theo kende de weg!

En tenslotte mevr. Smit - Du Pied als tante Melie. Zij omringde zich met een gedistingeerde sfeer. Haar medewerking moge hier met eere worden vermeld. Zij was de bezorgde tante, midden tusschen de jeugd, vol van grillen en grappen, de rem om niet te ver te gaan. Aan het einde van de opvoering bracht burgemeester Peereboom dank aan den regisseur, den heer E. Smit, en deelde hij aan de dames bloemen uit.

Tot besluit marcheerde het Fanfarecorps, dat de entre-act muziek had verzorgd, spelend het podium op. Jubelklanken vulden de lucht en hartelijk applaudiseerde het publiek toen de voorzitter van de vereniging, den heer Peereboom hartelijk dankte voor alles wat hij als beschermheer en burgervader voor deze dagen had gedaan.

Dank zij een prima geluidsversterker kon men ook ver van het tooneel alles duidelijk volgen. Ook de afwisseling in kleeding maakte” ‘n Zomerztheid” tot een aantrekkelijk kijkspel. Kortom, het feest was met veel zorg en goed doordacht opgezet. Een gezellig samenzijn besloot het feest van Broeks aloude Fanfare.

M. van Dijk

Bron: onbekend. Datum: zondag 30 juli 1944

‘n Zomerztheid werd opgevoerd ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van fanfarecorps ‘Broek in Waterland’.

Heropvoering “ZOMERZOTHEID”

Broek in Waterland. Zondagmiddag had op veler verzoek een heropvoering plaats van het blijspel “Zomerztheid”, twee weken tevoren opgevoerd ter gelegenheid van het 60-jarig jubileum van het fanfarecorps “Broek in Waterland”. Ook nu weer werd met volle overgave gespeeld en genoot het stuk een uitmuntende vertolking. Jammer was het, dat door ziekte van mej. Leguit een damesrol moest worden vervangen. . Gelukkig beschikken beide dames over voldoende tooneel-routine. Zij bereikten een dusdanig spelpeil dat ware niet tevoren medegedeeld, de aanwezigen van vervanging niets zouden hebben gemerkt.

Ook nu weer waren grimeering, kleeding etc. tot in de kleinste bijzonderheden verzorgd. De commissie had voor deze gelegenheid de ouden van dagen uit de gemeente uitgenodigd aanwezig te zijn, aan welke invitatie vrijwel allen hadden gehoor gegeven.

Bron : onbekend. Datum : zondag 20 augustus 1944

Oorlogsverhaal van Willem Hermanus Spaans

Het gezin Spaans

Willem Hermanus (Wim) Spaans wordt op 15 april 1928 geboren in Broek in Waterland als zoon van Jan Spaans (1903) en Clazina van Elten (1905).

Het gezin woont op een boerderij, Wims vader is veehouder. Na Wim worden er in het gezin nog vijf kinderen geboren: In 1929 Lambertha Elisabeth (Bertha), Elizabeth (1930), Hermanus (1933), Jan Reindert (1934) en Nellie Clazina (1938).

Het begin van de Tweede Wereldoorlog. Al voor de oorlog, in 1938 wordt vader Jan ingedeeld bij de luchtbeschermingsdienst.

Als de oorlog begint is Wim 12 jaar

Hij vertelt: “Het was een mooie mei morgen toen de oorlog begon. Moeder was in de kamer bezig het ontbijt klaar te maken toen het bericht door de radio werd verspreid, dat we ondanks onze neutraliteit door Duitsland waren aangevallen. Het meeste indruk maakte op mij het bericht dat er op tal van plaatsen parachutisten waren geland. Als wij zagen dat er ergens parachutisten landden of verbleven, moesten we dat melden bij de burgemeester, politie of militaire commandanten. Ik vond het angstig dat parachutisten overal konden landen. Ik ging naar de Draaibrug bij het tramstation in ons dorp. Daar stond Pieters, de dorpsagent met een karabijn in zijn handen. Hij was, op eigen initiatief, in zijn eentje bij de brug gaan staan, om parachutisten tegen te houden of te arresteren.”

Voor een aantal Broekers hebben die oorlogsdagen veel verdriet veroorzaakt. Cor Roele*, een vriend van Wims vader, wordt gedood door een bombardement van zijn kazerne in Den Haag en laat op een boerderij een vrouw en twee kinderen achter. Een andere Broeker, Cor van Zanen wordt vermist. Cor heeft bij de Grebbeberg gevochten. Daar heeft het Nederlandse leger nog enige tijd stand gehouden, ten koste van vele doden en gewonden. Cor krijgt een onmenselijke zware taak opgedragen. Hij moet gewonden verzamelen. Bij de Duitse legerarts gekomen wordt vaak besloten de brancard leeg te maken, omdat behandelen geen zin meer heeft. Cor heeft nog maanden in een Duits concentratiekamp gezeten.

Wim: “Na een aantal dagen kwamen Duitse militairen ons dorp in, ze marcheerden en zongen. De militairen met paard en wagens moesten ingekwartierd worden bij boeren. Ook bij ons, dat heeft maar één nacht geduurd, want ze waren op doorreis. Maar de boeren hadden

Zoeklicht met Nederlandse militairen in de Broekerveer bij de familie Groot. Mobilisatie in 1939/1940. De man in pak tussen de militairen is Piet Beunder.

verschrikkelijk de pest in, want na 1 mei verbleef het vee buiten en waren de stallen schoon. Het werd ook niet gevraagd, of ze mochten overnachten, nee, het was een bevel! Ons dorp lag een aantal kilometers ten noorden van Amsterdam. In een ring om Amsterdam heen stonden zoeklichten opgesteld, om zo de vliegtuigen 's nachts in beeld te krijgen. Wanneer een vliegtuig in de schijnwerpers kwam, werd het beschoten door het afweergeschut dat in de ring van zoeklichten stond opgesteld. Je hoorde de granaatscherven vallen op ons dak, dat was angstig. Als kind gingen we dan de volgende dag op zoek naar die granaatscherven.

Alles moest op last van de Duitsers verduisterd worden. Dat was om te voorkomen dat vliegtuigen zich op het licht konden oriënteren. Er mocht buiten geen verlichting zijn, ramen moesten worden geblindeerd. Zelfs de lichten van de auto en de fiets werden voor een groot deel afgeschermd, er bleef een klein rechthoekje over om licht door te laten. De zaklampen werden voorzien van een klepje, zodat het licht alleen naar beneden scheen."

Voedseldistributie

Als het voedsel schaars wordt tijdens de oorlog, komt de voedseldistributie op gang. Doordat het met de voedseldistributie tijdens de Eerste Wereldoorlog misloopt, is men nu beter voorbereid. Iedereen is al in het bezit van een stamkaart.

Er komen distributiebonnen, met behulp daarvan kun je voedsel kopen. In de krant wordt aangekondigd welke bonnen voor een bepaalde periode geldig zijn verklaard. Kinderen krijgen weer andere bonnen dan volwassenen. De gezinssituatie bepaalt welke bonnen je krijgt.

Voor het gemeentehuis, De Erven 2, een samenkomst na de bevrijding van het verzet. Armband met tekst Oranje. De stenguns zijn gedropt in de Noordmeer. 1. Jan van Dieren, 2. ?, 3. Piet Ent, 4. Klaas Tromp, 5. Henk de Gier, 6. Cor de Ruij, 7. Dik Lafieber, 8. ?, 9. ?, 10. Piet Smit, 11. Klaas Lof, 12. ?, 13. Klaas Lof, 14. ?, 15. Leguit, 16. ?, 17. ? 18. ?, 19. Jan van Zanen, 20. Menno Terpstra 21. Piet Parrée, 22. ?, 23. Allart Christoffel, 24. Jan de Geus, 25. Ed Smit.

In 1941 komt er een persoonsbewijs. Dat is vergelijkbaar met de identiteitskaart die wij nu hebben. Hierop staan je persoonlijke gegevens zoals: naam, geboortedatum, een foto, maar ook 2 vingerafdrukken.

Persoonsbewijs Wim

Als er nieuwe bonnen worden uitgegeven ga je met je persoonsbewijs en je stamkaart naar het distributiekantoor. Op de stamkaart wordt aangekruist welke bonnen je hebt ontvangen. Ook krijgt elk gezin kleding- en textielbonnen.

De winkelier, of bakker plakt de bonnen op en kan hiermee weer nieuwe voorraad kopen. Tijdens de oorlog worden er ook veel van die bonkaarten van distributiekantoren gestolen. Deze gestolen bonnen gebruikt men bijvoorbeeld om onderduikers van voedsel te voorzien. Een jaar na de Duitse inval is bijna alles op de bon.

Vordering van muntgeld, radio's, fietsen en klokken

Wim: "Ons muntgeld werd voor en tijdens de oorlog gemaakt van brons, zilver en nikkel. Op een gegeven moment moesten we al het muntgeld inleveren. (Er waren ook gouden munten. Het muntgeld werd omgesmolten en gebruikt voor de oorlogsindustrie van Duitsland. En het moest voorkomen dat mensen zilveren en gouden munten gingen hamsteren.) Voor een gulden en een rijksdaalder kregen we papiergeld terug.

Voor het overige muntgeld kwam zinkgeld terug. In 1942 werden ook fietsen gevorderd, tenzij je kon aantonen, dat je je fiets nodig had voor je werk. Ik kreeg op 6 augustus een ‘vrijstelling vordering van rijwielen’, omdat ik deze nodig had voor mijn werk op de boerderij.

Vrijstelling vordering fiets van Wim

Ook onze radio's moesten wij inleveren. We hadden er twee, één in een radiomeubel op pootjes en een nieuwe radio. De eerste werd ingeleverd, de tweede verstopt op het zoldertje in de bedstee, waarvan je de plankjes eruit kon halen.”

Eind 1942 komt het bericht, dat ook de kerkklokken moeten worden ingeleverd. Een speciaal bedrijf haalt de klokken uit de torens. In Broek in Waterland is dat extra triest, omdat de klok niet alleen oproept voor kerkgang en begravenissen. De klok wordt om 10.00 uur geluid als er een baby geboren is en om 18.00 uur als er een Broeker is overleden.

Een schip vol klokken is bij Urk gestrand. Een Urker bergingsbedrijf krijgt de opdracht het schip te bergen. Het verhaal gaat, dat het bedrijf doelbewust het schip zo heeft beschadigd, dat het niet meer te bergen is. Veel klokken zijn later weer terug gekomen. Ook de klok van Broek in Waterland hangt weer op zijn plaats in de toren.

Inventief

Omdat er steeds meer gebrek aan goederen komt, gaat men versleten kleding en schoeisel herstellen. Er worden zogenaamde kleppers gemaakt. Een zool van hout, met boven werk van leer of canvas. Onder versleten klompen wordt een nieuwe zool gemaakt.

Van de zijkant van oude autobanden snijdt men repen. Deze repen worden opgerold en vastgemaakt met dun ijzerdraad, zodat er een soort slang ontstaat. De twee uiteinden worden aan elkaar vastgemaakt en er ontstaat een ‘nieuwe’ fietsband.

Wim: “Bij ons op de boerderij kwam een volwassen meisje uit Amsterdam om onze kleding te naaien en te verstellen. Ze kwam bij ons met de tram. Als dank voor haar werk kreeg ze van ons boter, melk en producten uit de tuin. Mijn ouders zijn later bij haar huwelijk geweest. Ook kwamen er steeds meer welgestelde mensen uit Amsterdam in ons dorp wonen. Cees en Fanny Kelk, hij was een bekende schrijver en zij kunstenares. Ze kwamen bij ons op de boerderij voedsel halen. Mijn zusje Bertha paste wel op hun zoontje. Kelk weigerde lid te worden van ‘De Kultuurkamer’ en mocht daarom geen boeken meer uitgeven. Fanny maakte onder andere kleden van wol, die wij leverden om wat bij te verdienen.

Ze leerde mijn zusjes spinnen. Met het garen dat werd gesponnen kon worden gebreid. Cees was een heer met een hoed op en een wandelstok. Toch wilde hij zich aanpassen aan de gewoonten in het dorp. Zo leerde hij schaatsen op het Havenrak, in een lange jas en zijn hoed op.”

Onderduikers

“In de oorlog hebben we ook een onderduiker gehad: Jan de Heeten. Hij werd geïntroduceerd als een ver familielid en werkte als draaier bij Machinefabriek Stork te Amsterdam. (Vijfhonderd medewerkers van de fabriek moesten naar Duitsland om daar te werken.)

Jan is misschien wel drie jaar bij ons geweest. We sliepen samen in een stalkamertje. In de stal

was een schoorsteen. Die werd vroeger gebruikt als er kaas gemaakt werd. Daar zat een schot voor. Als je dat weg haalde, kon je er in onderduiken. In de winter stond er vee voor. Jan kreeg een oproep om in Duitsland te gaan werken. Hij had mijn vader gevraagd om een getuig-schrift als landbouwer, zodat hij in Duitsland in de landbouw kon werken. Maar dit was niet het geval. Hij is gevlucht en is toen ondergedoken bij kruidenier Ruiterman, zijn toekomstige schoonvader. Hij had verkering met Marie en is ook met haar getrouwd.

Ook kwamen er af en toe zonen van een slager uit Amsterdam als het daar te spannend werd. Ze hadden een accordeon mee, dat vonden wij wel gezellig. Als het rustig was in Amsterdam gingen ze weer naar huis. Zo zijn ze een aantal keren bij ons geweest.”

Geen oproep

Alle jongens vanaf 16 jaar worden opgeroepen voor Arbeid inzet. Om te voorkomen, dat Wim een oproep krijgt, wordt het trouwboekje van zijn ouders vervalst. Wim is daarin dan niet meer de oudste, maar zijn zus Bertha. Zij krijgt de geboortedatum van Wim achter haar naam. En Wim krijgt dezelfde geboortedatum als zijn zusje Elisabeth, namelijk: 19 juni 1930 en is vanaf dan één van een tweeling.

Op bevel van de Duitsers moeten alle gegevens van het bevolkingsregister in een kluis worden opgeslagen. Omdat het gemeentehuis geen kluis heeft, moet het bevolkingsregister worden overgebracht naar de Coöperatieve Boerenleenbank. Dit gebeurt per kruiwagen.

De kassier van de Boerenleenbank, een buurman van Wims ouders, wordt verzocht om het kistje met gegevens uit het bevolkingsregister over te geven aan de ondergrondse. Hij doet dit en slaat pas de volgende dag vroeg alarm, door de sirene van de bank aan te zetten. Zo lijkt het net of er een overval is geweest. Het kistje met gegevens wordt in de preekstoel van de kerk in de Purmer verstopt.

Bombardement

Aan het einde van de oorlog willen de geallieerden de industrie in Amsterdam Noord platleggen door middel van een bombardement. Maar de bommen vallen in een woonwijk met als gevolg, verwoeste huizen, veel doden en gewonden. Er breekt brand uit maar die wordt door de brandweer geblust.

In het buitengebied van Broek breekt 's avonds brand uit op een boerderij door hooibroei. Een tweede groep bommenwerpers ziet de brand en denkt: “Daar moeten we zijn!” Ze laten hun bommen vallen in de omgeving van de brand. Ook op het land van familie Spaans vallen bommen. De kuilen worden in het voorjaar gedicht met modder uit de gegraven greppels. In het land dat ze er van een oom hebben bijgekreken, ligt een niet geëxplo-deerde bom. Met prikkeldraad er om heen wordt de plek van de bom aangegeven. Het gat is dicht gezakt, het hekje is al gauw weggehaald en de bom ligt er nog steeds.

In ‘Het Parool’ van 14 Juli 1948 staat over de bombardementen op Amsterdam het volgende: Amsterdam Noord is 3 keer gebombardeerd.

Op 17 Juli 1943 door de Amerikanen.

Op 25 Juli 1943 door de Engelsen en de Fransen.

Grote schade aan huizen en gebouwen.

Er zijn ruim 200 mensen omgekomen waaronder 45 kinderen.

Schaarste en ongemak

Hoe langer de oorlog duurt, hoe meer ongemak er is. Tekort aan brandstof is er één van. Er wordt vroeger baggerturf gemaakt in de veenderij bij Broek in Waterland, dat is nu de Vogelmeerpolder. Dat is gestopt door de opkomst van steenkool. Men is in de oorlog weer begonnen met turf maken. Wim en zijn vader hebben vaak met paard en wagen turf uit de veenderij gehaald voor de dorpsgenoten. Maar het eerste oorlogsjaar is er nog geen turf. Vader Jan besluit zelf turf te gaan steken. Ze hebben een klein poldertje met een windmolentje. Er wordt een kleine dam in de sloot gemaakt en het molentje aangezet en al snel is een deel van de sloot droog. Vader schept de bagger aan de kant en gooit de uitgestoken turven op de kant. Wim moet de turven op het land uitleggen en als ze droog genoeg zijn moet hij van de afgestoken turven torentjes bouwen, zo dat er lucht in de stapels kan komen en de turven kunnen drogen. Deze steekturven zijn erg los van samenstelling en branden snel op.

Wim en een vriend van hem zijn lid van de plaatselijke fanfare. Ze repeteren in de zaal van het plaatselijke café. Maar als de brandstof schaars wordt, moet de fanfare hiermee stoppen van de caféhouder. Wim en zijn vriend organiseren een 'turffcollecte'. Bij verschillende huizen verzamelen ze turven, die met een bakfiets met houten wielen worden opgehaald.

Wim: "We kwamen ook bij Cees Kelk turven vragen voor de fanfare. We mochten zelf turven van de zolder halen. Maar de stapel turven was zo onstabiel, dat deze instortte. Cees dacht, dat er een V2 op zijn dak neerstortte. V2's waren geleide bommen die op Londen werden afgevuurd. Toen er weer turven waren, kon de caféhouder er niet meer onderuit en mochten we weer spelen. Ook de school had niet genoeg brandstof. Er werd één lokaal verwarmd en de klassen kregen om de beurt een halve dag les."

Om aan brandstof te komen, zijn er illegaal veel bomen omgezaagd. Het voedsel wordt ook steeds schaarser. Van de 'Dienst Ministerie Landbouw' komt een verordening voor de boeren om vee in te leveren. Koeien en schapen. Elke boer moet een bepaalde hoeveelheid leveren. Wims vader wordt in 1944 onder anderen aangeslagen voor 3300 kilo rundvlees. Vlees is al vanaf april 1941 op de bon. De koeien worden in Purmerend op de markt geleverd, krijgen een nummer in het oor en worden in een abattoir geslacht. Vader Jan krijgt daar wel een vergoeding per kilo voor.

Ook is er een verplichting om melk te leveren. Dit om het voedsel zo eerlijk mogelijk onder de bevolking te verdelen. Als er geen stroom meer is, werken bepaalde melkfabrieken niet meer. Daarom verkoopt men op verschillende punten in Amsterdam de melk op straat. Ook een hoeveelheid hooi moet worden geleverd. Er zijn keurmeesters, die het hooi keuren. Als het een rommeltje is, er bijvoorbeeld stof in zit, word je weggestuurd en moet je goed hooi in een andere plaats leveren. Voor de boer is niet prettig, omdat hij dan veel verder moet rijden. Het hooi wordt gelost in een ouderwetse balenpers. De balen worden gewogen, je krijgt een briefje en in het café kun je geld halen.

Ook worden de boeren in Waterland opgeroepen voor het leveren van paarden. Op een bepaalde dag moeten de boeren van het dorp met hun paard komen bij café 'De Zwaan'. Daar staan twee hoge militairen die de paarden keuren. Wordt het paard goedgekeurd dan krijg je een briefje met de prijs. In het café kun je geld halen, maar je paard ben je kwijt.

Wim: "Thuis maakten we pap van tarwe en melk. In de koffiemolen maalden we drie laatjes tarwe. Deze tarwe ging in gekookte melk, met daarin ook een beetje stroop. Ook de stroop werd door ons zelf gemaakt van suikerbieten. Ik maakte de suikerbieten schoon en sneed ze in plakken. Mijn zusjes raspten de plakken suikerbiet. Daarna werd alles gekookt in een grote ketel. Er kwam er een beetje kalk bij voor de smaak. De drab werd er afgeschept en aan de varkens gevoerd. De rest werd ingekookt.

In de veekoekenfabriek in Monnickendam kwam een gaarkeuken, hier konden mensen op bonnen voedsel afhalen. Het werd naar Broek vervoerd in een soort vuilnisemmer. Mijn oom of de kolenboer haalde het op met paard en wagen. Die kolenboer had toch niets meer te doen. Kleding was ook schaars. Ik was uit mijn jas gegroeid en moest een andere jas. We hadden wel textielbonnen. Winkel in en winkel uit, maar eerst kon ik nergens een jas kopen. In ruil voor boterbonnen en aardappelbonnen lukte het uiteindelijk toch. Wij hadden die bonnen niet nodig, omdat we zelf boter maakten van de afgeschepte room. En ook aardappelen waren er genoeg. Ik kocht een wollen jas met wollen voering. Deze jas is nog vele jaren gedragen bij de nachtelijke controle van het vee en als de lammetjes werden geboren."

Voor auto's is er ook geen brandstof meer. Eerst worden er gasgenerators gebruikt om de auto's en vrachtauto's te laten rijden. Later gaat het vervoer per paard en wagen. Als Wims' zusje naar het ziekenhuis moet, brengt haar vader haar met de tilbury getrokken door een paard naar een ziekenhuis in Amsterdam. Er komen stromen mensen naar het platteland om voedsel te halen.

Na spertijd, van 8 uur's avonds tot 5 uur's morgens, mogen de mensen niet op straat zijn. In het Witte Kruis gebouw kan men overnachten in het stro. Dat stro wordt af en toe verbrand en vervangen, omdat er heel veel luis in zit.

Polder onder water

Aan het eind van de oorlog, mei 1944 wordt de Broekermeer onder water gezet. De tram moet blijven rijden en daarom worden de rails opgehoogd met sintels. Dit duurt maar kort, als er geen stroom meer is, kan de tram niet meer rijden. Wim vertelt, dat zijn ouders vijf en een halve hectare land kwijtraken door het water in de polder.

Wim: "Grootmoeder Van Elten woonde naast het gemaal van de Broekermeer. Bij haar werd een Duitse militair ingekwartierd. Hij moest het waterpeil in de Broekermeer in de gaten houden. Het was een aardige man, hij deed ook allemaal klusjes voor grootmoeder. Oma zei tegen hem, dat ze Hitler een lelijke kerel vond. Deze uitspraak verstoorde hun relatie niet."

De Hongerwinter

Wim: "Er was bijna geen voedsel meer, geen brandstof en geen elektriciteit. Op het platte land was je in een bevoorrechte positie. Er waren zorgen en gebrek, maar er was nog beperkt melk, brandstof (turf) en ook groenten kon je nog bemachtigen. Voor de mensen in de stad waren de problemen groot. Het wegvallen van de elektriciteit trof iedereen. Wij hadden nog petroleum, een petroleumlamp, een stormlantaarn, carbid en een carbidlamp. In de stal werd vaak in het donker gewerkt. Als zo'n lamp ergens stond of hing, was er maar een beperkt deel van de stal verlicht.

Er waren ook mensen, die licht maakten met hun fiets. De fiets stond op een standaard, twee dynamo's op het achterwiel en trappen maar. Er gaan verhalen, dat mensen spelletjes deden bij fietsverlichting, wie verloor moest trappen."

Pontonbrug

Wim: "Omdat er geen brandstof meer was, konden de ponten op het IJ ook niet meer varen. Om toch nog voedsel aanvoer mogelijk te maken is in april 1945 een pontonbrug gemaakt van ponten en zolderschuiten. Ik ben vlak na de oorlog met een landbouwwagen, getrokken door een Duits legerpaard over de pontonbrug gereden om bij de Nieuwe Meer (Amsterdam West) een kano op te halen, die een melkklant voor mij gekocht had. Het was niet ongevaarlijk, je reed steeds omhoog en omlaag en het paard kon uitglijden als de ijzeren hoeven op het ijzer van de ponten en schuiten kwamen."

Voedseldroppingen

Aan het eind van de oorlog komen de voedseldroppingen op gang. Voedsel in blik wordt vanuit vliegtuigen gedropt.

Wim: "De vliegtuigen vlogen zo laag, we konden de piloten zien zitten en zwaaiden naar hen. Ook bij ons op het nieuwe land werd voedsel gedropt, we moesten de pakketten die we vonden inleveren op het gemeentehuis. Daar werd alles eerlijk verdeeld. In de pakketten zaten blikken met varkensvlees, blikken biscuits, en chocoladerepen. Boeren moesten in de herfst elk jaar de sloten schoonmaken voor een bepaalde datum. Met die schoonmaak vonden we nog een voedselpakket in een sloot op ons land. In dit pakket zaten blikken met chocolade. Deze chocolade was nog in goede staat en hebben we onder de familie verdeeld."

Capitulatie en bevrijding

En dan geeft de vijand zich over, het nieuws verspreidt zich snel.

Wim: "Onze ouders waren op verjaardagsvisite bij oom Rein, toen we het hoorden. Ik snap nog steeds niet hoe snel iedereen wist, dat de oorlog voorbij was. Mensen riepen en dansten op het kerkplein, mijn zusjes zochten onze vlag op en staken die boven uit het raam. Het was feest: VREDE!"

Riek Zwart-Gerlofsma

Riek Zwart interviewde Wim Spaans voor Stichting Ongeland. Bovenstaand verslag is één van veertien oorlogsverhalen, gebundeld in een boekje voor de hoogste klassen van de basisscholen in de N.O. Polder.

** Het verhaal van Cor Roele vindt u in oudbroek.nl van mei 2013.*

Kerkelijk leven

Broek in Waterland. Enige jaren geleden werd als 'Broeker Bijdrage' een interessant artikel geschreven over het kerkelijk leven in Broek in Waterland in de tweede helft zestiende en eerste helft zeventiende eeuw.

Het artikel is nooit verspreid; wie het heeft geschreven, is ons onbekend. Het artikel is nu te lezen op www.oudbroek.nl rubriek: publicaties. Broeker Bijdragen waren historisch onderbouwde artikelen, die een of twee maal per jaar verschenen en onder de leden van Vereniging Oud Broek in Waterland werden verspreid.

Piet Ent vertelt aan Jaap Dekker over onderduikers, verzetsbeweging en knokploegen

Jaap Dekker.

'Mooi in de zenuwen hoor, het is helemaal niet zo heldhaftig'

"Ja, eigenlijk is het zo, er is eigenlijk weinig gebeurd hier. Maar hetgeen wat er gebeurd is, dat weet lang iedereen niet. Ouwe opa Kamminga, die heeft ontzettend veel voor de goede zaak gedaan, die was hoofd van de B.B., maar die heeft er veel voor gedaan om de onderduikers te helpen, maar dat weet geen mens. Geen mens weet ook dat bij Annie Kamminga twee joden verborgen gezeten hebben."

Aan het woord is huisschilder Piet Ent, in 1913 geboren in Edam, die aan het Kerkplein en later aan Keerngouw woonde. Jaap Dekker (1924-2015), die veel Broeker historie heeft vastgelegd, interviewde hem in 1998. Dekker schreef de verhalen van geïnterviewden letterlijk op zoals hij ze hoorde. Vaak voegde hij ter verduidelijking iets toe, bijvoorbeeld: opa Kamminga was onze vroegere veldwachter.

"Kijk, we waren eigenlijk met twee verzetsbewegingen," vervolgt Piet Ent. "Je had de B.S., dat was eigenlijk Cees Pels, Klaas Lof, Jan de Ruijg en nog een aantal. En je had de verzetsbeweging die zich met onderduikers bezighield, de L.O.K.P. De letters L.O. betekenden Landelijke Organisatie voor Onderduikers, K.P. was Knok Ploeg en dat waren Jan van Dieren, Henk Wachter, hiernaast wonend meester Smit en ik."

"En toen op een nacht, werd er op de deur geklopt, ik uit mijn bed vandaan en ik maak dat raampje open van de achterdeur en er stonden twee joden, een man en een vrouw. Ze kenden het wachtwoord, dus ik wist dat ze gestuurd waren uit Amsterdam."

Achterop de motor links Piet Ent.

En toen haalde ik ze binnen, en toen ging ik met ze op de bank zitten, en toen kwam mijn vrouw, die zegt: 'Piet, het is denk ik niet helemaal in orde, ik denk dat ze niet de waarheid zeggen'. Want ze noemden elkaar Pappie en Mammie, en we hadden gevraagd of ze kinderen hadden en die hadden ze niet. En toen zegt mijn vrouw: ga jij nu even naar Smit en vraag of die er ook bij komt. En kijk dat poortje hier achter op het erf zit er nog, daar kon ik zo bij Smit komen. Toen is Smit met me meegegaan, en we dachten wel dat klopt niet en toen hebben we ze onderdak gebracht bij opa Kamminga."

Etenhalers

Piet Ent: "Ja, en verder, ja, als de L.O.K.P. soms een distributiekantoor had overvallen en ze hadden broodbonnen buitgemaakt, dan kregen wij die. Dan kwamen ze af en toe bij me en dan zeiden ze: Piet, hier heb je broodbonnen voor een zak meel. En ik weet nog: uit een zak brood kun je 88 broden bakken."

Jaap Dekker: "Nou dat is nogal wat."

Piet Ent: "Nee, dat is net zes ons per brood, en dat bracht ik naar degeen die ik het meest vertrouwde, Klaas van der Vegte (Havenrak 31). En dan zei ik tegen Klaas: je kunt een brood afgeven als er iemand met een briefje komt, maar die broden waren zo op."

Er waren mensen die honger hadden, vreselijke honger, en dan gingen we namens de Diaconie naar Jan de Heer en dan zeiden we: Jan, je moet even helpen hoor. Nou en dan zei hij: Nou Piet, dat ken. En dan kregen we 25 kistjes aardappelen tegen de gewone veilingprijs. En dan ging ik die halen met het paard van Jan van der Snoek, met de platte wagen.

En die kistjes werden dan hier achter opgesteld en af en toe mocht er iemand komen en die kon een kistje krijgen. Maar ik moest wel de namen opschrijven, naar wie of ze gingen, begrijp je wel, en die moest ervoor tekenen want, zei Jan de Heer: ik heb het zo veel meegemaakt dat ze het hier voor veilingprijzen krijgen, maar dat het dan toch zwart verkocht wordt."

Onderduiker

Op een gegeven moment kreeg Piet Ent opdracht een onderduiker in Amsterdam op te halen. Hij ging eerst een kosthuis zoeken, midden in de Belmermeer bij het zeer christelijke gezin Huisman. Ja, breng hem maar, had mevrouw Huisman op Piets verzoek om onderdak voor de man geantwoord.

"En toen heb ik," vertelt Piet Ent, "de koets van dr. Parrée gekregen en het paard van Jan van der Snoek. En ik heb die man opgehaald, en toen reden we in de Broekermeer, maar ik kan je gerust vertellen: mooi in de zenuwen hoor, het is helemaal niet zo heldhaftig. En we reden al dik in de Broekermeer, en toen zegt die meneer: Waar brengt u me naartoe? Nou, ik zeg: je krijgt een erg goed kosthuis buiten het dorp dus je hebt geen last. Hij zegt: als er maar geen kinderen zijn. Ik zeg: wat dan? 'Ik heb namelijk open tbc'. Ja, dat had hij in het concentratiekamp opgelopen.

Maar ja, ik moest doorrijden, en ik kom daar het erf op, en daar kwam mevrouw Huisman al naar buiten. Ik zeg: moet u eens horen, u hebt kleine kinderen en die meneer die ik hier bij me heb die heeft tbc en die moest ik denk ik maar niet hier brengen. En toen zei die vrouw: Onze Lieve Heer heeft u naar mij toe gestuurd. Ik heb boven de kamer in orde gemaakt en daar gaat hij naartoe."

Jaap Dekker: "Hoe is dat met die kinderen van Huisman en die tbc afgelopen?"

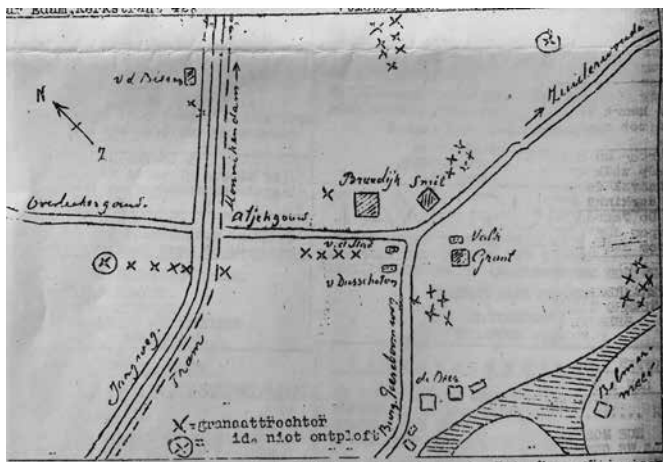
Piet Ent: "Dat is gelukkig goed afgelopen. Ze hebben het niet gekregen."

Jaap Dekker sprak behalve met Piet Ent, met verscheidene andere Broekers over de periode 1940-1945. De verhalen zijn gebundeld in een boek, dat in 1999 is uitgegeven.

Fatale brand aan het Hopje en bommenregen

Broek in Waterland. In de nacht van Maandag op Dinsdag j.l. worden we om half drie opgebeld en vernamen we dat er brand was uitgebroken bij Dhr. T. Breedijk aan het Hopje. Buiten gekomen ontwaarden we een hevige vuurgloed; groote boerderijbrand. De vrijwillige brandweer was reeds op het terrein verschenen, maar tot groote schrik en ontsteltenis der aanwezigen, worden vanuit een vliegtuig bommen geworpen, waardoor ten spoedigste dekking moest worden gezocht en de aanwezige manschappen en politie - ook burgemeester Peereboom, Dr. Parree en de Hr. Smit waren aanwezig - levensgevaarlijke oogenblikken doormaakten. Aan blusschen viel onder deze omstandigheden niet te denken, zoodat de boerderij tot den grond afbrandde en dat er op den dag slechts tot nablussen kon worden overgegaan.

Ook in het dorp vanwaar vele burgers de brand gadesloegen verwekten de hevige ontploffingen, mede door het angstwekkend huilen der projectielen, groote schrik en consternatie. De Hr. Breedijk vertelde ons het volgende: wakker geworden door de dreunende bomslagen, besloten we op te staan en kwamen tot de ontstellende ontdekking dat de boerderij in brand stond. Terstond wordt de knecht, welke boven sliep, gewekt, maar deze kon zich niet meer langs de gewone weg in veiligheid stellen, daar deze door de vlammen was versperd, zodat hij door het raam van de dakkapel naar beneden is gesprongen. De enige in de boerderij aanwezige levende have, een zeug met biggen, kon tijdig in veiligheid worden gebracht. De oorzaak der brand is mij niet bekend, wel heb ik kunnen constateren, dat de boerderij volkomen intact was.

Hooihoop

Toen de dageraad aanbrak was van de kapitale boerderij slechts een smeulende hooihoop overgebleven, waarin op geld en enkele kledingstukken na alles was verbrand. Toen ook was het mogelijk een overzicht te krijgen van de ligging der trechters, op verschillende plaatsen in de omliggende weilanden door de bommen geslagen. Zie schetskaartje. Huivering vervult ons, als we denken aan het doodsgevaar dat daar (...onleesbaar) hebben gezien hoe granaatscherven door houten schotten zijn gegaan, stukken muur naast kozijnen hebben weggeslagen, schampschotten hebben veroorzaakt en vensterruiten en dakpannen vernield. Bij alle bewoners van het Hopje hebben ruiten en dakpannen het trouwens moeten ontgelden.

Ook de familie Van der Biezen aan de Jaagweg heeft dien nacht angstige oogenblikken doorgemaakt, daar op nog geen honderd meter afstand van het huis de projectielen ontploften en in het land naast het rijwielpad een groote trechter sloegen, verder gaten in de Jaagweg, terwijl een twintigtal boomen danig werd gehavend en de lijn der N.Z. Tram brak, zoodat het tramverkeer den anderen morgen moest worden vervangen door busverkeer. Ook bij Van der Biezen bleken scherven door den WC heen in de daarvoor staande stal te zijn gedrongen. Ook hier sprongen de ruiten.

Aanvankelijk werd een koe vermist, maar deze bleek den anderen dag door een abuïs op de markt te Purmerend te zijn terechtgekomen. In het geheel schijnt een veertigtal bommen te zijn geworpen en het mag een wonder heeten dat er geen persoonlijke ongevallen zijn gebeurd of vee gedood. Later op den dag kwamen velen uit Broek en uit de omtrek de plaats der verschrikking in oogenschouw nemen.

Bron: De Broeker Berichten, 11 oktober 1940

De Broeker Berichten, voorganger van de Broeker Gemeenschap, werden geschreven door Piet Beunder.

Koning Winter

Broek in Waterland. Zoo hebben we dan toch nog een - zij het ietwat magere - witte Kerst gehad en konden de gladde ijzers worden ondergebonden. Het Havenrak vertoonde weer het aloude wintersche aspect, zij het ditmaal zonder verlichting der traditionele “Zoopies”. Al kraakte het ijs nog wel eens en waren er een paar flinke wakken, we hebben toch kunnen schaatsenrijden. De schaduwzijde was, dat enkelen met het zilte nat kennis maakten, zoo geraakte de 7 jarige Dijkstra, logeerende bij den Heer Hogetoorn in een wak, maar gelukkig kon het ventje door een der leden der marechausseebrigade worden gered. Ook een zoon van den Heer Osman in de Broekermeer

raakte te water maar kwam weer behouden op het droge, terwijl de Heer Beunder te Zuiderwoude op weg om het riet te gaan snijden de derde drenkeling was, maar het er overigens goed heeft afgebracht. Van de vele natte schoenen en kousen der “ijsiebochelende” jongelui zullen we hier niet spreken.

Bron: Broekerberichten, 10 januari 1941

Politienieuws

Broek in Waterland. Bekeurd werden : B.B. te Z. wegens zonder vergunning vervoeren van aan rotkreupel lijdende schapen. E. van A. alhier, een verduistering, verder eenige wielrijders zonder voor- of achterlicht.

Bron: Broekerberichten, 10 januari 1941

Een lezer vraagt ons...

Broek in Waterland. Vraag 5 : Moet ik belasting betalen voor een minderjarige zoon, welke bij mij is ingeschreven voor een woonplaats, maar welke sinds Januari 1940 van huis is, varend tusschen Ned. Oostindië en Amerika en waarvan ik geen gegevens betreffende zijn loon weet en ook zijn tegenwoordige adres mij niet bekend is?

Bron: Broekerberichten, 10 januari 1941

Dankbetuiging

Broek in Waterland. Voor het blijk van medeleven; het leggen van bloemen op het graf van onze zoon

JACOB SCHOLTEN

zeggen wij het bestuur en leden der voetbalvereniging "Broek in Waterland" hartelijk dank.
Fam. R. Scholten

Bron: Broekerberichten, 10 januari 1941

Bevrijding aan Havenrak 19.

